

## בענין מלאכה גרועה

דברי הראשונים בזה באו סתומים מאוד, דאם יש לנו שאלה מדוע רשות היחיד לרה"י ליכא איסור ורה"י לרה"ר חייב, אלמא אם היה הדין שאף זה אסור היה ניחא ואם כן מסברא יש תואר ושם מלאכה במה שנושא החפץ או משנה מקומו, ואם גזרה תורה חילוק דין מנא לן דהחידוש בחיוב דילמא בפטור הוא החידוש. גם זה אינו סברא שיהיה הדבר מלאכה גרועה בלתי אם תהיה איזה הנחה הקודמת לזה שמטעם זה נדע שהיא מלאכה גרועה ומהי איפוא הנחה זו שמכחה באנו.

עוד העירו בזה דהתוס' וראשונים כתבו שצריך קרא להוצאה כי היא מלאכה גרועה, וקודם הקרא הרי היה הוצאה במשכן מסתמא אף מרה"י לרה"י וכן מזוית לזוית ואם אי אתה אומר כן וזה גופא נתינת טעם לחלק אין כאן הוכחה למלאכה גרועה וגם דמסברא אין לחלק כדחזינן גבי הכנסה ונמצא שמה שצריך פסוק אחד בהכרח אינו מכח הקושיא מאי שנא רה"י או זוית, וכשראו חז"ל לשאול הוצאה מנא לן הרי קושייתם היא מסברא ולא מכח השינוי בין רשויות וזויות [וכ"ש שלא מכח כפילת הפסוקים] ובהכרח שהתוס' והראשונים הביאו זאת כראיה לענין דמלאכה גרועה

אך לפרש דברי הראשונים כראיה והוכחה בעלמא אינו במשמע, ואפשר שמעין נתינת טעם יש כאן שהרי הדבר ברור שנושא משא גדול אין טעם לחשבו כמלאכה אף שטרח בה הרבה כי לא תיקן ולא הועיל כלום ואם כן מרשות לרשות מדוע נאסר, וצ"ע ובירור בזה.

לשון הראשונים משמע שיש רבותא טפי בחיובו ביחס לזוית בהעדר הטירחה שכך כתב הרמב"ם דנושא משא גדול וכו' הוציא גרוגרת וכו', ועיין בתוס' רא"ש בריש הזורק דסברא היא מה לי מטלטל ומוציא החפץ מרה"י לרה"ר ומה לי מטלטל בזריקת ד"א, משמע שענינה של המלאכה בטלטול החפץ.

ואין תימה בדבר כ"כ כי אף אמנם ודאי שענין של מלאכות שבת בתיקון ובנין אבל הרי הגרמא פטור ומותר בשבת ואין הדבר דומה לאיסורים שבהם סיבת האיסור היא עצם קיום התוצאה [כגון רציחה ונזיקין] וגם לא באלו שסיבת האיסור היא בעצם קיום הפעולה אלא הקפידה היא בקיום הפעולה שיש לה תוצאה חשובה, אבל בסופו של דבר האיסור הוא בהעדר שביתת איש ישראל שזה בעשותו בגופו מלאכה ולא מה שהדבר נבנה או נכתב. ולכן אין תימה אם טרחת הפעולה מחשבת הדבר מלאכה טפי מאשר העדרה כי סו"ס מצות היום בשביתת גופו.

הדבר ברור דלהרמב"ם למסקנא ליכא ענין מלאכה גרועה אלא הוא סברא בעלמא בהצרכת הפסוק, וזה מ"ש הרמב"ם בע"ב דלכן יש סקילה 'וכדפירשתי לעיל' וכוונתו ששם מכח דין סקילה השיג על התוס' דבעינן תרי קראי וכבר נתבאר היטב במ"מ בס"ד, ועיין בספר דם ענבים דברים ישרים למוצאי דעת בענין זה.

## בדין מעביר מרה"י לרה"י

הנה דעת התוס' מבוארת כמו שכתבו התו"ח והחזו"א דמדין מעביר קא אתו עלה, ומבואר מקושיות הרשב"א דעתם של התוס' דהילפותא מבני קהת אינה על ענין שהיה למעלה מ' בלחוד אלא רבי אלעזר למד משם כל הענין שיש מעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר, שכך היו נושאים בני קהת את הכלים מהמשכן שהוא רה"י והלכו במחנה ליה שהוא רה"ר ואח"כ כמו שאיתא בפסוק 'והקימו את המשכן עד בואם' ואח"כ הכניסו הכלים במשכן.

ומה שהקשה הרשב"א וכן הריטבא לקמן צז בשם הרמב"ם הוא תמוה מאוד דפשטות הפסוקים משמע שהיה האיסור לראות כלים מגולים ולכן כיסו אותם קודם שנכנסו בני קהת למשכן וכמו שהגמ' ביומא

מקשה על מה שהיו גוללים את הפרוכת ושם אין הענין בכניסה לעזרה אלא במה שראו את הכרובים וכן להדיא במאירי שם וברמה בסנהדין שהיו נכסים למשכן לקחת את הכלים

וכן מפורש בתוס' ראש לקמן דף ד שזה מקור דברי התוס' עייש"ה וברשב"א שם. [וצ"ע למה נקט התוס' רא"ש ארון דקוא דהראיה מכל הכלים שהיו במשכן ושמה ל"ד נקט לה]

ויש בזה קושיא נחמדה דהנה לכאורה פשוט דהמוציא חפץ מרה"י לרה"ר והלך שם וחזר לאותה רה"י שאינו מתחייב בכך שלא עשה ולא כלום

והנה גבי משכן שנינו סו"פ במה מדליקין דחשיב כסותר ע"מ לבנות במקומו דכיון דכתיב על פי ה' יחנו וגו' כמקומו דמי, וקשה דאם כן נימא נמי דהוי אותה הרה"י ומדוע חייב, ויש לחלק בכמה אופנים והנכון יותר מה ששמעתי מהג"ר יעקב אדלר שליט"א שחשוב כאותו הבנין אבל לא כאותה הרשות דהבנין מתייחס לבנין עצמו ולא למקומו [כד כתיב על פי ה'] אבל הרשות מתייחסת למקום הקרקע ואינו חשוב כאותה הרשות כשהמשכן במקום אחר.

המאירי סובר דמעביר וזורק ד"א ברה"ר ועקר והניח ברה"י חייב, וכמו שפירשו החת"ס והרע"א בדעת התוס'. ושיטתו בזה מופלאה שכתב להדיא בדף צז דאף הזורק חייב והרי מפורש במשנה שהזורק פטור וצ"ל דהמשנה מיירי בפחות מד"א, אבל קשה דלהדיא תנן שתי גזוזטראות משתי צידי רה"ר המושיט והזורק פטור ושמה סובר כדעת הרשב"א בעבודת הקודש דמשמע מדבריו דרה"ר שנעשית צרה באמצעיתה אפילו אם היא צרה הרבה עדיין שם רה"ר עליה, ודוחק גדול הוא לפרש כן מתני' וסתימת דברי המאירי מופלאה בזה וצ"ע.

ועוד שמענו ליישב דמיירי מתני' למעלה מי' ובזה פטור ואף דרישא לחד מ"ד מיירי למטה מי' וקתני כיצד כבר כתבו התוס' דלא גרסינן להך לישנא כיצד וג"ז דוחק אבל השני נוח והראשון קשה ממנו.

ובעיקר שיטתו כן מוכח גם בריטב"א ביומא סו גבי שעיר המשתלח ושם הוא מרה"י לכרמלית וגם בזה חשיב מעביר ד"א ברה"ר ובעיקר הדבר כבר נודע לדמות זה לדבריו לגבי ידיעה לחצי שיעור בדף ג ע"ב ולדברי הר"ן [שיטה להר"ן] לקמן בדף ח לגבי מעביר ד"א למעלה מי' שכתב שם שכל הד"א הם מגורמי החיוב.

ובגר"ח בסטנסיל כתובות דבהוצאה העקירה וההנחה גורמי החיוב ובמעביר כל הד"א הם גורמי החיוב אכן בגנזי הגרס' ס' מ' וכן בשיעורי הגר"ח לבבא קמא מבואר מהלך אחר לגמרי והוא דבהוצאה גורמי החיוב הם העקירה וההנחה וההוצאה עצמה אבל מה שבין העקירה להוצאה ובין הוצאה להנחה אינו כלום ובד"א הכל מגורמי החיוב.

ובכל זה אין מנוחה דסו"ס מה נשתנה ענין ד"א וגם דאם ענינו הוא העברה בעלמא מדוע בעינן עקירה והנחה כלל

אבל אפשר שטעם הדברים כך הוא דענין הוצאה שינוי הנעשה בחפץ הוא שינוי שם הרשות שלו שקודם היה מונח ברה"י ועכשיו ברה"ר אבל בד"א אין כאן שינוי רשות דאותו מקום עצמו מותר כלפי חפץ זה ואסור כלפי אחר דאין שמות למקומות רק ענינו הוא במה שמרחיקו ד"א ממקומו הקודם ובזה כל מעט ומעט שמרחיקו מצטרף לחשבון גדול של ד"א

ואמנם זה סברא נכונה מאוד לענין קלב"מ ואפשר גם לענין ידיעה לח"ש אבל לא לענין מקום פטור וכדו' ולא לענין עקירה ברה"י שהוא בכלל תימה היאך נחשב כמעביר ומזה חזין שהענין הוא בהרחקת חפץ ממקום למקום [ואין נ"מ באיזה ומאיזה רשות] רק הרחקה כזו שיש בה מעבר ד"א ברה"ר היא ההרחקה האסורה וזה דבר מיוחד מאד

וברמבם משמע דכשהרה"י מפסיקה אף שהם מצטרפים בעינן שיהיה ברה"ר עצמה ד"א והרלבג נחלק עליו ובאמת שיש בזה ציור מחודש טפי כשהולך לאורך רה"ר אלא שאינו נושא ברה"ר אלא עוקר נכנס לרה"י הנמשכת לאורך הרהר [חצר] ויוצא שוב לרה"ר אחר ד"א דהרי הוא פטור כיון שלא טלטל ברה"ר עצמה ולהמאירי בזה פטור ובאופן הפוך חייב.

דעת הרמב"ם דהוצאה הכנסה וד"א ברה"ר כולם אבות, וזרק מכל רשות ומושיט הם תולדות, ובדין מושיט מרה"י לרה"י לא נתבאר ברמבם אם הוא אב או תולדה.

ובפשוטו היה נראה דלהרמבם חילוקי הרשויות אינן בכלל פרשת תולדות וכל התולדות הם בשינויי המעשה. ואילו לדעת התוס' וש"ר איכא ב' מיני תולדות בהוצאה גם מצד שינוי המעשה וגם מצד שינויי הרשויות

ובאמת שיש להעיר בזה שלא מצינו בשאר מלאכות תולדות כאשר הפעולה בחפץ היא אותה פעולה עצמה דאין נ"מ בין דש בכלי זה או אחר וצד ביד או בכלי או שנועל דלת בפניה והיא ניצודה ממילא בכולם הוא אב דסו"ס תוכן הפעולה אחד הוא, וקשה מדוע בהוצאה שניא לן אם מעביר מושיט או זרק בכולם הוא מוציא החפץ מרשות לרשות, וצ"ע.

בגדר דין מלאכת הוצאה לשון הבה"ג שמביאו המהדוק 'טלטול' וכן לשון התוס' ראש בצג ב וכן מטלטל מזוית לזוית. וכן לשונות הפסוקים. מלאשצל"ג מגדיר תוכן בהבאת החפץ אל מקומו, סברת הרמב"ן לכאורה דלרפ העיקר ההוצאה ולרבא ההכנסה חלק מהענין הרלבג כפשוטו שהתועלת בהבאת החפץ אל מקום אחר. משא גדול של הרמב"ן נראה שאינו ראה כי הוא מחשיב את התיקון בזה שצורך טירחה יתירה. תשובת הרשב"א שציין מהדוק שמעביר רשויות חייב אפילו באמה אחת.

באמת נראה להיפך שכל מלאכות אין ענין התיקון כי אז היה אסור גם גרמא וכו' אלא להיפך הענין הוא שביתת האדם ממלאכה וטירחה אלא איזו מלאכה חשובה שצריך לשבות ממנה מלאכת תיקון ולכן בהוצאה מלאכה גרועה ומ"מ צריך לשבות ממנה אף שאינה חשובה.

עקירה והנחה אינן מתיחסות דוקא לרשות כמו בכתיבת אותיות ובכל החילוקים בעקירת גופו ואגוז על גבי מים וכדו' ולכן אי אפשר לומר כלל שהן עיקר המלאכה כי אינן משלימות את ההוצאה ובהכרח שהן ענין חשיבות במלאכה וכמשכר רשי שאין דרך הוצאה אבל ההוצאה היא מעבר הרשויות בלי ספק

אבל קשה מדוע בעינן עקירה מרשות היחיד דוקא [ומאי שנא ממעביר דהמאירי]

אך אמנם חזינן שבעקירה והנחה יש ענין חצי שיעור כמו שיתבאר להלן מדברי המאירי וגם ודאי שאינן תנאי בעלמא אלא לא נשלמה המלאכה עד ההנחה, אבל גדר הדברים כך דההעברה היא באופן שמניח החפץ ברה"ר והנחה פירושה שיש לו מקום, אין ההנחה מועילה לחיזוק יחס החפץ אל רה"ר אלא לשלימות הפעולה של העברת החפץ דהעברה שלימה היא העברתו למקום ברה"ר ולכן העוקר ואינו מניח לא השלים את העברת החפץ ממקום ברה"י למקום ברה"ר

ובזה נבין טפי ענין ד"א להמאירי ודעימיה, אשר המלאכה שם אינה בהעברת רשות אלא בהעברת ד"א ברה"ר כפשוטו אלא דהעברה זו של מרחק ד"א ממקומו הראשון למקומו השני אסורה כאשר העביר ד"א ברה"ר ד"קא אבל אין גדר פעולת ההעברה מרשות לרשות שהרי הכל רשות אחת אלא ממקום למקום דרך ד"א [אך אם העביר במעגל אינו חייב כי לא נצרכה ההעברה ד"א ברה"ר לשינוי המקום הזה]

הרש"ש חידש דבהוצאה בעקירה בלא הנחה יש ענין חצי שיעור והאחרונים ביארו ברשי שהוא חצי מלאכה ולא חצי שיעור

ובפשוטו גדר הדבר ששיעור לעולם הוא ענין של כמות הנותנת חשיבות אבל אין כל הבדל בין אוכל חצי זית לזית שלם אלא בכמות האוכל הנאכל אבל לא בסוג הפעולה, ומשא"כ הכא ששתי עקירות לא יחייבוהו וכן שתי הנחות כי החסרון בעקירה לבד אינו בכמות אלא בסוג הפעולה.

אבל אף שהסברא פשוטה וברורה אין זה תימה על הרש"ש כלל כי ענין איסור חצי שיעור אינו מוכרח להתפרש על שיעור דוקא ומה שהוא אסור דוקא בחצי לאיצטרופי מלמד שענינו הוא שיש לו שם תחילת מעשה איסור כיון שיכול להגמר [או שהוא כעין גזירה דאורייתא] וכיון שכן אף עקירה היא כזו.

והנה המאירי לקמן בדף ג ע"ב כתב וז"ל יש לדון במה שכתבנו שמא יחזור וישכח ויבא לידי חיוב חטאת תינח לדעת האומר אין ידיעה לחצי שיעור ר"ל שאין ידיעה שבין שני חצאי השיעור מחלקת וחייב חטאת ר"ל שאם אכל חצי זית חלב ונדע לו וחזר ושכח ואכל חצי זית אחר בהעלמת ידיעה שבנתיים אינה קרויה ידיעה לחלק ביניהם ויתחייב חטאת אבל לדעת האומר יש ידיעה לחצי שיעור ושהלכה כן כמו שביארנו בשני של שבועות שאין זה תחלתו וסופו בשגגה היאך אתה אומר כן תדע שמתוך קושיא זו יש מי שאומר שזה שאמרו בסוגיא זו משחשיכה דאי שדי להו אתי לידי חיוב חטאת לא ליקנסוה ועל כרחך הואיל ונזכר בנתיים אתה צריך לפרשה בחזר ושכח אינה אלא לדעת האומר שאין ידיעה מחלקת לחצי שיעור ומ"מ אנו קבלנו בפרושה שאף לדעת האומר בעלמא יש ידיעה לחצי שיעור מודה הוא בזו שלא אמרו כן אלא כשעשה איסור בהעלמה כגון כתב אות אחת או אכל חצי זית חלב שאע"פ שאינו חייב איסור מיהא איכא אבל הוצאה שאינה עיקר מלאכה ולא מעשה עיקר החיוב בהנחה הוא והכל נגרר אחריה ואף על פי שאמרו שהמעביר שתי אמות בשוגג ושתיים במזיד ושתיים בשוגג פטור מ"מ ההעברה דומה למעשה יותר מן ההוצאה כך קבלנו בענין זה וכך כתבוהו חכמי הדורות אלא שאינם דברים ברורים כל כך. עכ"ל

הנה יסד לן המאירי יסוד גדול שלא נאמר דין ידיעה בחצי שיעור אלא כשעשה איסור בהעלמה וכוונתו לאיסור חצי שיעור ובדאי שדין ידיעה לחצי שיעור אף לריש לקיש איתמר דפלוגתא דתנאי היא. אבל יש כאן חצי שיעור הראוי לאסרו אבל בהוצאה שאין בעקירתה איסור אין בה ידיעה לחצי שיעור

אלא שלא ביאר המאירי בטעם הדבר מפני שהיא חצי מלאכה אלא מפני 'שאינה עיקר מלאכה ולא מעשה' ולכן עיקר החיוב בהנחה הוא, והמעתיקים בלי להתבונן כתבו דלהמאירי עיקר מלאכת הוצאה הנחה היא, וזה אינו, וכוונתו כך היא דכיון שהוצאה מלאכה גרועה שאין בעשייתה שום מלאכה ומעשה נמצא שאין לך בה אלא מה שחייבה תורה בעקירה והנחה אבל כשעשה עקירה בלא הנחה לא עשה ולא כלום אבל פשוט שכשעקר והניח הרי הכל מצטרף לחיובו אבל העקירה בלא הנחה אינה כלום, ולכן אין בה איסור חצי שיעור ולא דין ידיעה לחצי שיעור דאין כאן סיבת חיוב.

ויש ללמוד מדבריו שאלמלי היה הדבר כן היה במלאכה דהוצאה חצי שיעור.

ושוב נתקשה המאירי ממעביר ד"א וכתב דההעברה דומה למעשה יותר מהוצאה, וכוונתו מבוארת על הדרך שלמדנו לעיל מדברי המאירי במק"א שבהעברה עיקר המלאכה הוא מה שמעביר החפץ ד"א ברה"ר ולא שינוי הרשות ובזה יש סברא יותר לומר שכל ב' אמות הוי חלק מהמחייב, אכן העירוני בזה שהרי במעביר ב' אמות ליכא איסור חצי שיעור כלל ובזה כו"ע לא פליגי והוא מותר לכתחילה. ולדברי המאירי שאין ידיעה אלא 'כשעשה איסור בהעלמה' אם כן היאך יש ידיעה המחלקת בהעברת ד"א.

ובעיקר הדבר באמת צ"ב דאם נאמר שמלאכת מעביר ענינה הוא משא ד"א [ולא כהמאור שהוא כהוצאה מרשות] אם כן מסברא ראוי לאסור ב' אמות בדין חצי שיעור. ויש לומר בזה סברות שונות אבל יושר דברי המאירי צ"ע לע"ע.

התוס' שללו מלפרש הירושלמי דבמושיט חייב שנים שעשו ולכן פירשו בדבריו באופן אחר, ויל"ע בדבריהם דסו"ס מה הרבותא דבכל אתר אתר אמר וכו' וכי באנו לחייב מושיט באופן שנותן ליד חברו כדי שיהיה קרוב בענינו לשנים שעשו, וצ"ע.

והנה האחרונים השיגו על התוס' מדברי הירושלמי במק"א דלכך לא שנה מושיט באבות מלאכות משום דכל המלאכות באחד וזו בשנים וזה קשה לפרש לדברי התוס', ובאמת הרשב"א בעירובין לג והרמב"ם לקמן עג והר"ן שם העתיקו הירושלמי כפשוטו וכן המאירי בריש הזורק.

ובאמת מילתא טעמא בעי שאנו רואים שהירושלמי להבנת הראשונים יליף ממשכן לאיחויבי בשנים שעשו והתוס' מיאנו לגמרי בסברא זו

ואכן התוס' ביארו טעמם היטב ושני חידושים גדולים בדבריהם, האחד דבעינן כלל לקרא דבעשותה מפני שהיה במשכן זה עוקר וזה מניח ובלא זה לא היה צריך קרא כלל, ועוד כתבו שבזה אינו יכול וזה אינו יכול נמי היה במשכן בארון ומ"מ פטר רבי שמעון. [ותמוה מהיכן ידעו התוס' דהוי זה אינו יכול וכי היה פשוט להם שאין אדם יכול לבדו לשאת את הארון, ושמה מה שאינו יכול מצד הדין חשיב כאינו יכול וצ"ע או שהקשו ע"ד דלכה"פ לר"ש קשיא דלדידן מצינן לשנויי דהוא זה אינו יכול ודוחק, שו"ר עפ"י דהתוס' לקמן צג דגם בעל כח כשנושא באופן שאינו יכול לשאת לבדו חשוב אינו יכול ואם כן פשוט דכשנושאים את הארון אחד מכל צד הרי בלא השני ישמט הארון ויפול וצ"פ]]

ולכן להתוס' אף שהיה במשכן כיון דקרא דבעשותה ממעט אי אפשר לחייב בשנים שעשו. ואמנם אלמלי היה במשכן היה פשוט למעט הכא ואין לומר דהטעם הוא מפני שמסברא אין זה מעשה מה שכל אחד עושה חצי דמיעוטא דשנים שעשו משמע דהוא לכל עניני חטאת [עיין בתוס' לקמן צג ד"ה ור"ש וכו' ואף התוס' לא נחלקו אלא בענין חטאת ושאר דינים אבל לא נראה דהוא דוקא בשבת דקרא לא קאי אשבת דוקא] אלא דצורת המלאכה היא כאשר האחד עושה ואם הוא נעשה בשנים הוא צורת מלאכה אחרת ואין לחייב אם לא היה במשכן.

אבל להראשונים בדעת הירושלמי הוא להיפך דשאר מלאכות לא היו במשכן בשנים [שאל"כ היינו למדים כבמושיט] ואילו מושיט היה במשכן ולמדים משם. וקשה שהרי הוכיחו התוס' שהיו ב' נושאים את הארון ואם כן נילף שאר מלאכות נמי לחייב בשנים שעשו.

ויעויין במאירי לקמן בדף צו שכתב וז"ל וא"ת לפטרו מטעם שנים שעשאוהו הואיל ודרך המלאכה בכך שאי אפשר להושה בלא שנים חייבים וכך היא בירושלמי וכו' עכ"ל ותמוה שהרי בירושלמי מפרש הטעם שכך היה במשכן וכפה"נ שפירש המאירי דכיון שבמשכן היה הושה והרי דרך הושה בשנים הוי אב מלאכה בפ"ע וחייב בשנים, והיינו דאלמלי שהיה במשכן לא היה איכפת לן דאורחיה דהושה בכך דסו"ס הוצאה בעלמא דרכה באחד ולא בשנים - וראה ברש"י שפירש דכל עיקר המיעוט דשנים שעשו בזה יכול הוא מפני שלא אורחיה בכך - אבל משנקבע שם הושה לעצמו ודרך הושה בשנים הוי אב מלאכה שמלאכה זו כך דרכה.

עוד אפשר ל"ל דדוקא במושיט אפשר ללמוד ולא בשנים שעשו, כי בשנים שעשו הרי סו"ס כל אחד לא עשה מעשה ואין ללמוד ממשכן לחייב מי שלא עשה, אבל במושיט כל אחד עשה מעשה שהוא חלק מלאכה ואפשר לחייבו על המעשה שעשה, ויל"ע בזה.

## סוגיא דעקירת גופו כעקירת חפץ

(א) בספק הגמ' בדין עקירת גופו ביאורי הרע"א והחזו"א

בגמ' בעי מיניה רב מרבי וכו' הנה הנחה מוקדמת לסוגיא הגמ' היא שחפץ המונח בידם אדם העומד ברשות חשוב כמונח ברשות לכל דבר, והנוטלו ממנו כעוקר מהרשות עצמה, וכן המניח שם, ודין זה מפורש במשנה בנטל העני מידו של בעה"ב או שנתן לתוכה.

ומכיון שכן נמצא שחפץ זה שעקרו בגופו היה מונח ברה"י ועתה כשעמד לפוש ברה"ר הרי הוא מונח ברה"ר. ואם כן צריך ביאור מהו ספיקו של רב, דהרי עקירה והנחה ענינם לעקור את החפץ מרה"י ולהניחו ברה"ר, וכן שבמעשה האדם נעשה הדבר, כי נעקר החפץ מרה"י והונח ברה"ר מה הצד לפטרו.

ועל מדוכה זו ישבו רבותינו המהרש"א הרע"א והחזו"א, ודברי המהרש"א לא נתבררו לן כה"צ [ויבאר עוד להלן] אבל הרע"א יסד מזה שאף שהנטל חפץ מיד בעה"ב חייב, אבל כשיוצא האדם המחזיק את החפץ החוצה לא הוי עקירה כיון שאין כאן שינוי מקום של החפץ שהרי היה מונח על האדם וגם כעת מונח על האדם.

והחזו"א ביאר באופן אחר, וסובר החזו"א שהדין המבואר בגמ' לקמן שהמוציא את בנו מרשות לרשות וכיס על צוארו חייב משום הוצאת הכיס דין זה אינו תלוי בדין עקירת גופו ואף אם אין עקירת גופו כעקירת חפץ חייב דזה נחשב כעקירה של הילד וגם של החפץ, אבל כאן הספק הוא מפני שהילוך אינו עקירה היינו שכשהאדם הולך אין כאן פעולת עקירה כלפי עצמו והחפצים המחוברים אליו אלא פעולת הילוך ביחס לעצמו והמחובר אליו ממילא נעקר ולכן לא הוי כמעשה עקירה. ותורף החילוק בין שתי הדרכים הללו הוא דלהרע"א אין כאן עקירה מפני שהחפץ לא נעקר אלא נשאר במקומו, אבל להחזו"א החפץ אכן נעקר אבל מעשה עקירה אין כאן.

והנה דרכו של הרע"א צריכה ביאור טובא, דבפשטו ענין העקירה וההנחה [שלא מצינו להם מקור בפסוקים] הוא ביחס לרשות שהחפץ המונח ברשות נעקר ממנה זו עקירה, וכשיונח ברשות זוהי הנחה, ואם כן אף שאמנם לא נעקר מגוף האדם הנושא אבל מהרשות נעקר לגמרי והרי הוא מונח ברשות אחרת, ומהיכי תיתי שדין עקירה והנחה תלוי ביחס החפץ אל מקומו, ואין בזה סברא כלל לכאורה.

ובאמת נראה דמדברי הרע"א מבואר שני יסודות גדולים בגדר דין הוצאה, היסוד הראשון הוא אשר העקירה וההנחה אינן ביחס לרשות כלל, אלא שענין הוא שמלאכת הוצאה היא כאשר עוקר חפץ ממקום מנוחתו ומניחו במקום מנוחה אחר והיה כאן מעבר מרשות לרשות אבל העקירה וההנחה עצמן אין להן יחס לרשות דוקא.

ויש כמה ראיות ליסוד זה, והעיקרית שבהן היא מהגמ' להלן בדף פ דאיתא התם שהמוציא דיו בשיעור שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב דכתיבתן זו הנחתן. ודין זה צריך ביאור טובא, שהרי הקלף עצמו שעליו נכתבו אינו נחשב כמונח כל זמן שהאדם מהלך, ואילו הוציא גם את הקלף מרה"י אינו מתחייב עליו, והיאך יתכן שחייב על האותיות, ואם הן אמנם מונחות על הקלף אבל הקלף עצמו אינו נחשב כמונח ברשות היחיד. ויציב בארעא וגיורא בשמי שמיא.

ומוכרח ומבואר מזה שיתכן דבר כזה אשר החפץ מונח על דבר שהוא עצמו אין לו דין מונח, ומ"מ חייב. והוא אשר דיברנו כי ענין ההנחה אינו ביחס אל הרשות אלא שהחפץ יהיה מונח במקומו ובא אל מנוחתו, וכן יש להוכיח מדין אגוז בכלי וכלי על גבי מים, שאם מניח אדם כלי על המים פטור דהמים נייד, וספק הגמ' הוא באגוז על גבי כלי, ותמוה כנ"ל מה הצד שיחשב האגוז כמונח הרי הכלי שעליו אינו מונח, והתשובה כנ"ל שהכלי אינו מונח כי אין לו מקום שהמים נייד אבל האגוז מונח בכלי והוא מקומו. [והענין שם סבוך, ושייך במחלוקת התוס' והראב"ן שם – עיין חת"ס שם – ואכ"מ ולא באנו כאן אלא לציין מקור לעיקר היסוד]

ואמנם מילתא טעמא בעי, דאם ענין ההוצאה עצמו אינו שייך בעקירה והנחה ויחסן הוא למקום מהיכי תיתי ומה טעם בעינן כלל עקירה והנחה.

ויש לפרש הדבר, ומזה נראה היסוד השני במלאכת הוצאה שענינה אינו בהעברת רשות אלא בהעברת מקום החפץ, כי הנה הרמב"ן והרשב"א כתבו לעיל שהוצאה מלאכה גרועה היא וז"ל הרשב"א **שהיא מלאכה גרועה שאילו פינה מזוית לשוית משא גדול פטור והוציא קצת מיניה מרשות לרשות חייב, מה שאין כן בשאר כל המלאכות שאינן אסורות אלא מצד עצמן באיזה**

**רשות שתעשה** עכ"ל וכעין זה ברמב"ן. ומש"כ בסו"ד דשאר מלאכות וכו' אינו מובן כלל דכמו כן אפשר לומר שכותב היא מלאכה גרועה כי שאר מלאכות חייב אף אם לא כתב ואילו כותב מתחייב רק אם כותב, וה"נ הכא הרי כל עצמה שלא מלאכה אינה אלא העברת הרשות ומה שייך לומר דשניא ממלאכות אחרות שאינן תלויות ברשויות ומשמעות הדברים היא שאם היה הדין דמלאכת כותב היתה דוקא ברשות היחיד אזי היה דומה הוצאה לשאר מלאכות ומה מצא במלאכת הוצאה שהיא מוגבלת לרשויות.

ומוכח ומבואר מזה דיסוד ענינה של מלאכת הוצאה הוא בהעברת החפץ ממקום אחד למקום אחר ולא תליא כלל ברשויות שכך ענינה של נשיאת משא שהיא מלאכה שתוכן ענינה הוא העברת הדבר ממקום למקום. והוא לישנא דקרא [בירמיהו] לא תשא משא ביום השבת. אלא שגזרה תורה שאם ישא אדם משא גדול כל היום ברשות אחת פטור ונשיאת משא לרשות אחרת מחייבת וזה דבר המוכיח ומלמד שהיא מלאכה גרועה, שהרי בשאר מלאכות אין חילוק כזה. ואך בהוצאה שהיא מלאכה גרועה לא נאסרה נשיאת המשא אלא בצירוף שינוי הרשות.

כיון שכן זכינו לאורה בדברי הרע"א, כי אם ענין המלאכה הוא נשיאת המשא והעברתו ממקום למקום ומזה למדו חז"ל שצריך עקירה והנחה היינו עקירתו ממנוחה במקום אחד והבאתו אל מנוחתו במקום אחר, וכשהיה האדם טעון אוכלין ומשקין ויצא הרי לא עקר החפץ ממקומו שמקומו הוא האדם נושא אלא כיון שעקר את מקומו בעצמו ממילא על ידי זה עבר החפץ מרשות לרשות ואין כאן עקירה והנחה של החפץ כלל.

ואמנם לפי זה צריך לידע מהי פשיטתו של רבי שחייב הרי באמת לא נשתנה כלל מקום החפץ, ואפשר לפרשה בשני אופנים: או דשינוי מקומו של מקום החפץ היינו מה שהחפץ סו"ס עבר מרשות אחת לרשות אחרת גם זה שינוי ולזה צריך להוסיף דכמו שהחפץ יש לו מקום אצל האדם כך נאמר דכיון שהאדם מקומו של החפץ ברשות נמצא שהרשות אף היא מקומו של החפץ ובעקירת האדם נעקר החפץ ממקומו אצל הרשות.

ודרך אחרת לפרש דאה"נ לא נעקר החפץ כלל ממקומו אבל עקירת הגוף שהוא מקומו של החפץ אף היא להוצאה תחשב כלפי החפץ המוטל על הגוף, שנשיאת החפץ על מקומו ושינוי מקומו אף היא בכלל מלאכת הוצאה. [אמנם לו יצויר שבשינוי מקום החפץ לא ייעשה כלל שינוי והוצאה בחפץ עצמו ודאי פטור]

ולהלן יתבאר בס"ד שכפה"נ נחלקו ראשונים בענין זה אשר דעת הרי"ד בתוספותיו ובפסקיו וכו"נ דעת הרמב"ם כהצד הראשון, ודעת הרא"ש והרשב"א כהצד השני.

ודרכו של החזו"א היא דהחסרון בצורת מעשה העקירה דכאילו נעקר החפץ ממילא כי פעולת ההליכה [או הוצאת והכנסת ידו שאף היא בכלל עקירת והנחת חפץ כדס"ד דגמ' להוכיח מידו] אינה פעולת עקירה והנחה אלא פעולה המתיחסת לתנועת האדם בעצמו והחפץ כאילו ממילא נעקר, ובלשונו שאין זו מלאכה כתכונתה שלא עקר החפץ אלא גרם לו שיצא.

אבל לא נודע לן מהיכא תיתי שצריך מעשה עקירה ושזו תכונתה הרי ודאי שדרך הוצאה גם בכך, ופשוט טובא שאינו חשוב גרמא כשהולך עם חפץ אלא הוי מעשה בידים לכל דיני התורה ואם כן מנא לן שצריך מעשה עקירה, ועוד שהרי בעקר חפץ ממקומו ועבר עמו לרה"ר והניחו לא נסתפק רב וזו עיקר מלאכת הוצאה האמור בתורה [באל יצא ובוכלא העם וגו'] ולהרמב"ם כל הוצאות הן תולדות מעביר, והרי לא הוציא אלא הילך והחפץ ממילא יצא, וכמו דפשיטא לן דחשיב הוצאה ה"נ למה לא תחשב עקירה, וצ"ע. גם עיקר סברת החזו"א דהילוך אינו עקירה אינה ברורה, ואילו היה אסור לאדם לטלטל עצמו ודאי מסתבר שהילוך היה אסור דכך דרך הוצאת עצמו ומדוע לא יחשב זה כמעשה הוצאה גם כלפי החפץ וצ"ע.

[הוספה: ואפשר על דרכו של החזו"א דבאמת ספק הגמ' הוא גם בעוקר אדם והחפץ בידו אם חייב או לא, אך הטעם לפטור אינו מפני שהחפץ נשאר מונח וכהרע"א אלא מפני שעקירת החפץ אינה נעשית

על ידי עקירתו הוא אלא על ידי עקירת האדם הנושא. [ונקל להבין הדבר ע"ד משל, אדם העומד עם חפץ בידו ברה"י הרי החפץ מונח, ואם יצא האדם לרה"ר, והחפץ עודנו בידו וידו נשארת במקומה ברה"י לא נעה ולא זעה, הרי עתה החפץ כבר אינו מונח ברה"י ועקור הוא אך בעצם לא נעשתה שום פעולת עקירה בחפץ אלא על ידי יחוס מקומו של החפץ דהיינו האדם אל התנועה הרי נתבטלה הנחת החפץ [ביחס לרשות] וה"נ כשהולך האדם וידו עמו הרי לא מפני היות החפץ מתנתק ממקומו הוא עקור אלא מפני ניתוק מקומו עצמו הוא עקור וזה אינו מעשה עקירה. וכן בהנחה אם יעקור אדם חפץ מרה"י ויניחנו בידו הפשוטה לרה"ר, ואח"כ יוציא גופו לרה"ר וידו לא נעה ממקומה הרי ההנחה נעשתה ממילא בהוצאת גופו]

(ב) בדברי המהרש"א בספק הגמ'

והנה המהרש"א נתקשה מדוע לא הוכיחה הגמ' ממתני' דעקירת גופו כעקירת חפץ בתרתי ממה שהעני המניח ביד בעה"ב חייב וממה שהנוטל חייב. ואין דבריו מובנים דמקושיותו נשמע שסבר דאם הנחת גופו אינה כהנחת חפץ לא חשוב החפץ כמונח, ואם כן כמו כן אנו צריכים לומר דכשעקר גופו לא חשוב החפץ כעקור ואם כן מונח אינו אף קודם שעקר [שהרי הנוטל ממנו פטור] ואין צורך לטעם דעקירת גופו אינה עקירה אלא מכיון שהמונח על גוף אינו מונח עד שגם אחר פטור ממילא העוקר בכל דרך לא עקר. ובהכרח צ"ל דזה גופא הספק דהטעם לומר דעקירת גופו אינה עקירה הוא מפני שהחפץ קודם העקירה לא היה מונח, ואם כן הספק הוא בחפץ ביד אדם המונח הוא אם לאו, ותמוה מאוד דאם כן היאך יפרנס המהרש"א את נידונו של התוס' ושיטת הרשב"א בתו"י לחלק בין עקירה להנחה הרי כל היסוד שהעקירה אינה עקירה הוא מפני שהחפץ אינו מונח.

ותירוץ של המהרש"א סתום וחתום, והחזו"א פירשו [ברמיזה בדבריו בסק"ג על תוס' בע"ב ובפירוש במכתב הנדפס בחזו"א למסכתין] לפי דרכו בשיטת הגמ', אבל אין זה משמעות לשונו של המהרש"א, גם המהרש"א השיג על התוס' לקמן דלדבריהם חזרה קושיותו למקומה, ונמצא שבתחילה נקט שספק הגמ' הוא על מצב החפץ קודם העקירה ובתירוץ חזר בו ומדברי התוס' הוכיח שנית דזהו ספק הגמ' והיפך סוגיין מצד לצד ולא פירש כלום וזה דחוק ורחוק, גם מדוע לא חילק בפשיטות דספק הגמ' הוא על המעשה הנחה ותי' דידו לא נייח הוא שהחפץ בעצמו לא נח ועל זה הקשו התוס', ומכ"ז נראה דהמהרש"א באמת סובר שחסרון ההנחה הוא אמיתי והחפץ בלתי מונח וזה אינו מחוור כלל וכמש"כ לעיל, וסוף דבר אין בידינו הבנה בדברי המהרש"א.

והן אמנם משמעות לשון התוס' רי"ד לקמן דף קב ופסקי הרי"ד בסוגיין והרמב"ם בפי' המשנה כולם משמע מדבריהם שדין המשנה באמת תלוי בדין עקירת גופו וכולם אחד הם והחידוש שהמונח על האדם כמונח על הקרקע וצ"ע בזה.

(ג) ביאור תירוץ הגמ' דידו לא נייח או גרידא ומחלוקת הראשונים בזה

והשיבו רבי לרב דחייב ואינו דומה לידו, ומתירוץ של רבי מובן שרב נסתפק בעקירת גופו מתוך דין המשנה, דספקו של רב בהטעינו חברו אוכלין ומשקין באמת שהוא דין המשנה בעצמו דפשוט ידו לפניו ונתן בעה"ב לתוכה והוציא זהו הטעינו חברו על ידו אוכלין ומשקין והוציא וקתני מתני' דפטור. ומזה נסתפק רב לומר דאף בהטעינו בעלמא על גופו פטור, והשיבו רבי דאינו דומה לידו

והנה יש לחקור בביאור תירוץ הגמ' דניתן להבינו בשני אופנים: האחד דמשני ליה רבי דעקירת גופו אמנם היא כעקירת חפץ, אבל עקירת ידו לאו כעקירת חפץ, ואינו דומה בזה ידו לגופו, והאופן השני דמשני ליה רבי שדין המשנה אינו מטעם חסרון עקירה כלל, אלא מפני שידו לא נייח ולכן אין החפץ נחשב כמונח כלל.

ונ"מ רבתי בזה היכא דפשוט העני ידו לפניו ונתן בעה"ב לתוכה, וקודם שהוציא העני בא אחר ונטל את הסל מיד העני והוציאו חוצה. דהנה להס"ד דרב שטעם המשנה מפני שעקירת גופו או ידו לאו כעקירת חפץ הרי פשוט שכה"ג חייב כמו בנטל מיד בעה"ב עצמו, אבל לתירוץ הגמ' הרי הדבר תלוי, אם תירוץ הגמ' הוא דידו לא נייח ולכן אין כאן הוצאה כלל אם כן גם הנוטל מידו פטור, ואם נפרש



דזהו נתינת טעם למה עקירת ידו לאו כעקירת חפץ אם כן הנוטל מידו חייב דומיא דנוטל מיד בעה"ב להס"ד.

ובפשוטו נראה שנחלקו בזה רבותינו הראשונים, ודעת הרמב"ן והרשב"א דתי' הגמ' שאין כאן הנחה כלל, ואילו דעת הרא"ש שעקירת ידו אינה עקירה, וכמו שיתבאר לפנינו, ולהלן נדון בזה בע"ה גם בדעת התוס'.

כי הנה הקשו הרמב"ן והרשב"א לדעת רש"י דידו לא נייח משום שאינה על גבי קרקע אם כן מדוע חייב העני המניח או נוטל מיד בעה"ב. ומבואר מדבריהם שתי' דידו לא נייח אינו דומה כלל לספיקו דרב דעל ספיקו של רב אין להקשות דיפשוט כן ממתני' מחיובו של עני, כמש"כ הרע"א וכמש"נ לעיל באורך, אבל השתא דתירצה הגמ' דידו לא נייח והיינו שאין החפץ אשר על היד חשוב כמונח כלל אם כן גם הנוטל מהיד יפטר. ותירצו הראשונים דרך יד שאינה מונחת באותה הרשות של הגוף היא חשובה כלא נייח אבל יד הנמצאת באותה רשות עם הגוף הרי היא כמונחת אגב הגוף. ומדבריהם מבואר דביד שאינה יחד עם הגוף הנוטל ממנה באמת פטור וכמו שהקשו ממתני' שהנוטל מהיד פטור ותירצו דהתם יד בעה"ב וגופו ברשות אחת, הרי מפורש ומבואר להדיא דכך הוא אליבא דאמת בנוטל מיד שאינה עם הגוף שהנוטל ממנה פטור.

אך יעויין בדברי הרא"ש שכתב וז"ל **בעא מיניה וכו' א"ל חייב ואינו דומה לידו. פירוש דאמר במתניתין פשט העני את ידו לפנים ונתן בעל הבית לתוכה והוציא העני פטור ולא אמר עקירת היד כעקירת חפץ דמי מ"ט ידו לא נייחא על גבי קרקע הלכך לא חשיב עקירתו כעקירת חפץ. ולא דמי להטעינו חבירו על כתיפו או על ידו ועקר רגליו ויצא דחייב דהתם גופו נייח על גבי קרקע וחשיב עקירת גופו כעקירת חפץ אף החפץ שנתון בידו כיון שעקר גופו אבל אם לא עקר גופו ועמד במקומו והושיט ידו לחוץ פטור דלא חשיב עקירת היד כעקירת חפץ. עכ"ל הרא"ש.**

ביאור דבריו דרבי ביאר מדוע לא אמרין עקירת היד כעקירת חפץ משום דלא דמי לידו דלא נייחא והלכך לא חשיב עקירתו וכו'. והוסיף הרא"ש ולא דמי להטעינו חבירו על כתפו או על ידו וכו' והיינו שהיה פשוט להרא"ש דגם בהטעינו על ידו הוא חייב כסתימת הסוגיא, וביאר דהתם חייב משום דגופו נייח על גבי קרקע וחשיב עקירת גופו כעקירת חפץ 'אף שהחפץ נתון בידו' וכוונתו דהרי החפץ על היד ועקירת היד הרי לא מהני ומ"מ מהני עקירת הגוף שעליו היד ועליה החפץ. ועל זה הוסיף הרא"ש אבל אם לא עקר גופו וכו' וכוונתו דכה"ג שלא עקר את גופו אלא את ידו בלבד אין עקירת היד כעקירת החפץ.

הרי הדברים מפורשים וברורים שחולק על הראשונים בעיקר הדבר וסובר דכל הענין בידו לא נייח הוא שמטעם זה עקירתה אינה כעקירת חפץ, ולכן כשהוא וידו במקום אחד אף שגם בזה שייך לומר דידו לא נייח ודלא כהראשונים אבל מ"מ חייב מטעם אחר כיון שעקר גופו. [ועיין בקרב"נ שהשוה דברי הרא"ש לדברי התוס' דידו בתר גופו גרירא, והדברים תמוהים מאוד דמפורש ברא"ש טעם אחר לגמרי וכמש"נ]

והנה להרא"ש כיון דסובר דגם כשהוא וגופו במקום אחד אמרין דלא נייח תחזור קושית הראשונים ממתני', אך התירוץ פשוט מאוד דהתם הרי יש עקירת חפץ מעליא שנטל מידו של בעה"ב דלהרא"ש אין חסרון בעצם הניחותא של החפץ אלא רק דעקירת היד אינה עקירה כיון שהיד לא נייח. והדברים נפלאים וברורים מאוד לאמתה של תורה בע"ה.

(ד) בדברי התוס' ותוס' רא"ש בתירוץ הגמ'.

ומקום עיון גדול יש בדברי התוס' והתוס' רא"ש. ותחילת דברינו בדברי התוס' רא"ש שכתב וז"ל **פרש"י גופו נייח על גבי קרקע, משמע לפירוש משום דידו לא נייחא על גבי קרקע אפי' אם הוא וידו במקום אחד ונתן חבירו לתוך ידו והוציא פטור, ולא מסתבר כלל לפלוגי בין הטעינו חבירו על כתיפו ובין נתן לו לתוך ידו והוציא, וכן משמע במתניתין שאותו שידו עמו ברשות אחת הוויא הנחה בתוך ידו דקתני פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית העני חייב וכן אם**

**נטל מתוכה והוציא חייב, הילכך נראה לפרש ידו לא נייחא משום דבתר גופו גרירא כשידו פשוטה לרשות אחרת לא חשובה כמונחת משום דבתר גופו גרירא הילכך לא הויא עקירת היד כעקירת החפץ. עכ"ל.**

הנה הקשה על רש"י ממתני' וכהראשונים, ומזה מוכח שענין ידו לא נייח הוא שהיד והחפץ שעליה אינם מונחים כלל וכל הנוטלם פטור, ומכח קושיא זו פירש שידו לא נייחא משום דבתר גופו גרירא וסיים דלכן לא חשיב עקירת היד כעקירת החפץ, הרי משמע שאחר הנוטל חייב ונמצאו דבריו סותרים מרישא לסיפא, אא"כ נאמר דבסברת לא נייחא בלחוד אין לחלק אבל בסברת גרירא אפשר שהוא רק בדין עקירת החפץ, וצ"ע רב.

ואף בדברי התוס' דידן יש מקום עיון רב, כי הנה התוס' הביאו פירוש של רש"י וכתבו דלפי זה גם אם הוא וידו ברשות אחת ויצא לחוץ פטור ועל זה הקשו ממתני' וז"ל **ואין נראה דבכל ענין שהטעניו חבירו בין על כתפו בין על ידו והוציא חייב דהא קתני או שנטל מתוכה והוציא חייב אלמא הנחת חפץ ביד בע"ה שהוא וידו ברשות אחת הויא הנחה מדחייב העני שעקר מיד בע"ה וכיון דהויא הנחה כשעוקר גופו עם זה שבידו הרי עוקרו ממקום הנחה. עכ"ל.** ודבריהם מוקשים מכמה פנים: חדא מדוע הקשו רק מדין זה דנטל מתוכה והוציא, ולא הקשו בפשיטות דמדחייב העני שהניח אלמא הנחה היא וכמו שהקשו התוס' רא"ש ושאר. וקושיא זו אלימתא טפי מקושיא שהקשו התוס', דכיון ממתני' מוכח שהחפץ מונח הרי נסתרו דברי רש"י שכתב דעל ידו אינו נחשב מונח ומה יש להוסיף כאן עוד, ואילו קושיתם היא רק בדרך הוכחה מחיובו של עני, ועוד קשה דמחיובו של עני באו להוכיח שהנחה הנחה היא וכיון שכתבו כן הרי נסתרו עיקר דברי רש"י ומה הוצרכו להוסיף 'וכיון דהויא הנחה וכו' והוא שפת יתר לגמרי, אטו חידושם שהוציאו מדברי רש"י אותו באו לפרוך אם כן אדרבה הרי ניחא פירוש של רש"י ולא קשה מידי ועל כרחין שעיקר הפירוש נסתר מדין המשנה, ולמה הוצרכו לפרש סתירת הדין שאותו לא כתב רש"י כלל. גם לשונם דכיון שהיו הנחה וכו' הרי עוקר גופו עם זה שבידו צריך פירוש וביאור.

ואפשר לפרש דבריהם שבאמת אין כוונתם כלל לדחות פירוש רש"י אלא לדחות מה שכתבו לעיל דלרש"י אף כשהוא וידו ברשות אחת ועל זה כתבו שהרי ממתני' מוכח דהוי הנחה וכוונתם דאף שידו לא נייח אבל החפץ עצמו חשיב מונח לענין העוקר אותו מיד בעה"ב וכיון שכן אף כשעוקר גופו הוי עקירה דאמנם עקירת היד אינה עקירה אבל עקירת הגוף הוי עקירה וזה ממש כסברת הרא"ש. ולפי זה ניחא כל הדקדוקים לבד מה שלא הקשו מעיקר הדין דהעני המניח חייב, אך לשונם שכתבו 'ואין נראה' משמע שבאו לדחות פירוש רש"י, ויתכן שתובות 'ואין נראה' וכו' הן הוספה מאוחרת על דברי התוס' הקדומים שהביאו פירוש רש"י וכתבו דלרש"י אף אם הוא וידו וכו' ועל זה השיג המשיג ואין נראה וכו' וכוונתו שאין נראה לומר כן לגרסת רש"י ופירושו, וג"ז דוחק, וה' יאיר עינינו בתורתו.

(ה) בביאור דברי הרמב"ן והרשב"א ושיטת הר"י

הרמב"ן וכן הרשב"א בתחילת דבריו פירש בדברי רש"י דלא נייחא משום דגרירא. ובפשוטו היה נראה שפירושם של הראשונים הוא פירוש של הר"י שכתב דהטעם הוא משום גרירא, ואפילו אם גרסינן לא נייח היינו משום גרירא.

אכן נראה שיש חילוק יסודי בין סברות הראשונים לסברת התוס', דהנה לקמן דף צב דנה הגמ' לרבא הסובר שפשט ידו לפני חייב משום עקירה והנחה דאגד יד לא שמיה אגד, והקשתה הגמ' ממתני' דידן דפשט ידו פטור ותיצרה הגמ' כאן למעלה מג' כאן למטה מג', ורש"י שם ביאר דלמעלה מג' ידו לא נייח ולמטה חשיב נייח, ורש"י אזיל לשיטתו שטעם הפטור במשנה הוא משום דלא נייח והתם סברה הגמ' להס"ד דהפטור הוא משום אגד יד ובזה אין הפרש בין למעלה ולמטה ותיצרה הגמ' דטעם אחר יש דידו לא נייח. [ולפי זה לאב"י דאגד יד שמיה אגד ופטור בכל גווני אין צורך לתי' דנייח כלל, וקושית רב ותירוצו של רבי כ"ז אינו אליבא דאב"י וצ"ע]

והתוס' שם הביאו פירוש של רש"י ואח"כ כתבו וז"ל **ור"י מפרש התם למעלה מג' ואית לן למימר דשמיה אגד כדאמר בפ"ק (דף ג.) דידו בתר גופו גריר הכא למטה מג' דלאו שמיה אגד. עכ"ל**

ומבואר מדבריהם דסברת אגד היא סברת ידו בטר גופו גריר, והיינו דזה גופא הטעם שהיו אגד כיון שהיד נגדרת אחרי הגוף, ואמנם פליגי אביי ורבא אם גם כשהיא למטה מג' והוי כמונחת בקרקע ממש אם גם בזה אמרין גרירא [דומיא דכלי למ"ד דאגד כלי שמים אגד אף שהוא מונח לגמר]

ונמצא שלדעת התוס' סברת גרירה היא סברא העומדת לעצמה, שהיד נזרקת אחר הגוף ומשום שהיא אגודה בו דומיא דאגד כלי.

אבל מדברי הראשונים בדעת רש"י נראה שעיקר הטעם הוא משום דידו לא ניח, אלא דהסברא היא שכאשר ידו וגופו באותה הרשות אז הוי היד ניח אגב הגוף אך כאשר היד ברשות אחרת לא ניחא.

ולכן הרמב"ן אף שפירש שרש"י מיירי רק כשידו ברשות אחרת מ"מ נחלק על רש"י, וכתב דלרש"י נמצא שאם ידו מונחת על גבי קרקע חייב ודחה פירושו וכתב כהר"ח, וכן בשיטה להר"ן העמיד כך הנ"מ בין רש"י לר"ח.

ויעויין ברשב"א שביאר דלרש"י אם ידו מונחת על גבי קרקע [וגופו ברשות אחרת] אזי תליא בדין אגד יד דלמ"ד שמים אגד אין היד מונחת כיון שהיא אגודה ולמ"ד לאו שמים אגד הוי מונחת וביאור דבריו דכשאין היד מונחת כלל אז פשוט שהיד לא ניח ואין זה קשור לסברת אגד, דאגד ענינו בדבר מונח ככלי הנתון באסקופה אלא שיש דבר חיצוני האוגדו לרשות אחרת, אבל כשהיד לא מונחת בזה לכו"ע לא הוי רה"י, אך כשהיא מונחת אז לאביי מכח איגודה עם הגוף לא ניח כלל. ולא נתברר לן פשוט דברי הרשב"א, אם עיקר הסברא היא גרירא או מינח ניח, וכתב שם שלדעתו לשונות הגמ' אין חולקות והכל ענין אחד, ובהמשך דבריו כתב בשם בעלי התוס' ורבינו שהלשונות בגמ' חולקות ונ"מ ביניהם כשהיה עומד הוא בידו ברשות אחת והוציא ידו וזרק את החפץ דללישנא דלא ניח פטור.

ויש כאן דקדוק עצום בדבריו שלא נקט שהיה טעון אוכלין ומשקין ויצא לחוץ [כמו שנקט בדיבור הקודם בהסבירו שיטת רש"י] ומבואר מזה ע"ד הרא"ש שביצא לחוץ ודאי חייב משום עקירת גופו ורק בהוציא ידו דליכא עקירת גופו מפטר לשיטת רש"י לדרך זו. [ומש"כ כן בשם הרב רבינו אינו מתאים עם הכתוב ברמב"ן ואפשר שכוונתו לרבינו יונה] אלא שלעיל כשצידד הרשב"א לבאר הענין דלרש"י נמי טעמו משום גרירא כתב דבטעון ויצא לחוץ פטור לרש"י ולא נקט ציור של הוציא ידו וצ"ע.

עכ"פ כאן בדברי הרשב"א נראה להדיא על דרכו של הרא"ש דביצא לחוץ לא פליגי, וקשה שהרשב"א בהמשך דבריו מקשה מהמשנה על דרך זו בשיטת רש"י, ואם כנים הדברים הרי לא קשה מידי, שמזה הטעם הרא"ש לא שואל מהמשנה ותוס' שואלים כי להרא"ש כל הענין דידו לא ניח הוא דלכן עקירת היד אינה כעקירת חפץ אבל להתוס' החפץ עצמו לא ניח כמו שביארנו לעיל ולהרא"ש שהיד לא ניח הוא טעם כלפי עקירת גופו אם כן כשנטל והניח על היד הרי יש כאן עקירה והנחה גמורה ומה קושית הרשב"א מהמשנה.

ומש"נ בזה דהנה הרשב"א בהקשותו על דרך זו בשיטת רש"י מהמשנה הקשה ממה שהעני חייב **'והא בעינן עקירה והנחה מעל מקום מונח והא ליכא דכיון דידו לא חשיבא מונחת וכו'** הנה מבואר שלא הקשה בפשיטות דכיון שהיד לא ניחא אם כן גם החפץ לא ניח ואין כאן עקירה כלל כי לא הונח מקודם לכן, אלא ודאי החפץ חשוב כמונח ביד והיד עצמה היא שאינה מונחת אבל החפץ מונח הוא, ומטעם זה היה ראוי שיתחייב על עקירתו מהיד ולא קשיא מידי ממתני', אבל הא קשיא דסובר הרשב"א שעקירה מעל מקום שאינו מונח אינה עקירה כלל דכיון שהיד לא ניח נמצא שמנוחת החפץ אינה אלא במקום ניד ואין כאן עקירה והנחה כה"ג דהנטל ממקום שאינו מונח אף שהחפץ עצמו מונח אינה עקירה. ולא נתפרש ברשב"א מהיכא פשיטא ליה כן עד שהקשה ממנה על הראשונים, ואפשר דפשוט לו כן בסברא שהעקירה וההנחה צריך שיהיה ביחס לרשות [ודלא כמו שביארנו לעיל באורך] ודבר שלא ניח הוא עצמו ברשות העקירה וההנחה ממנו אינם עקירה והנחה לחיובי.

וכיון שכן נמצאו דברי הרשב"א מחוורים, דכיון דידו לא ניח לכן בהושטת היד חוצה אין כאן הנחה לדעת הראשונים דהנחת ידו שהיא לא ניח לאו כהנחת חפץ, אבל בהוציא גופו הרי עקר גופו לחוץ

ובזה ודאי הוי עקירה, וזה כדרך הרא"ש, אך הרשב"א נתקשה בזה דסו"ס אם אתה אומר כן אם כן גם עקירת והנחה של החפץ מידו אינם כלום דבעינן עקירה מעל מקום נייח.

ועדיין קשה שהרי הרשב"א הבין שעקירת גופו מהני מדכתב דרך בהוציא ידו פטור והיאך מהני הרי החפץ לא נעקר ממקום מונח, ויתכם אמנם שבכלל קושיתו ממתני' גם סתירת הדין הזה שמה שכתב בשמם שבעקירת ידו פטור ומינה תשמע דבעקירת גופו חייב כל זה לא ניחא ליה דהסברא דף כה"ג פטור אלא שלא הקשה על הדין היוצא מדבריהם אלא מעצם המשנה וממילא גם נופל ההנחה שבעוקר גופו חייב, אלא שזה סתום קצת בדבריו

ונראה בזה דהנה הרשב"א בדף ה' הביא בשם איכא מרבואתא שכתבו דהיכא שהניח בעה"ב על ידו של העני והיא למעלה מ' נמי חייב שכן היתה עבודת הלויים, ודחה הרשב"א דבריהם וז"ל ואינו נראה בעיני מכמה טעמים, חדא דהמוציא למעלה או המעביר למעלה מעשרה דחייב על כרחין דוקא באדם אחד שעמד לפוש דעקירת גופו והנחת חפץ והנחת חפץ דמי ומשום דגמרינן לה ממשא בני קהת, אבל אם הניחה במקום אחד דוקא כשהניחה למטה משלשה או שטחה בכותל למטה מעשרה בדבילה שמינה וכיוצא בה כדאמרינן לקמן (ז' ב'), אבל אם העבירה למעלה מעשרה והניחה למעלה מעשרה פטור. עכ"ל. והנה הדברים תמוהים מאוד, דכיון שחפץ המונח ביד האדם העומד ברה"ר חשוב כמונח ברה"ר כדחזינן באדם העומד לפוש אם כן מאי שנא אם הוא הניח או אחר הניח סו"ס הוי כמונח ברה"ר. וחזינן מזה שעיקר הענין שמהני בעמד לפוש הוא מפני שהנחת גופו כהנחת חפץ כמש"כ הרשב"א, וגופו הרי נייח למטה מ' ולכן חייב. אבל אם הניח את החפץ הרי הניחו למעלה מ' ועל זה אין לנו מקור מבני קהת. והענין אמנם פלאי כי סו"ס אף שההנחה היא הנחת גופו אבל הרי החפץ עצמו למעלה מ' ומה תושיענו הנחת הגוף, וצ"ע, אבל עכ"פ הענין מפורש ברשב"א שהנחת הגוף למטה מ' הוי הנחה. והנחת החפץ באותו מצב עצמו למעלה מ' לא מהני.

וכיון שכן אפשר שגם כאן כך הדבר שעקירת חפץ מידו אינה כלום דבעינן עקירה מעל מקום מונח, אבל עקירת גופו הנושא את ידו הנושאת את החפץ עקירה מעליה היא מעל מקום מונח וחייב עליה [ולפי זה צריך לומר שהטעם דבעינן עקירה מעל מקום מונח אינה מפני יחס החפץ לרשות אלא מפני שלא חשיב עקירה עדי שיעקור ממקום מונח ודלא כמש"כ לעיל]

